

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Безкровний О.В., к.е.н., доцент кафедри

Кулинич Л.В., асистент

Полтавська державна аграрна академія

Проаналізовано сукупність показників, які характеризують сучасний стан ринку праці в Україні. Ідентифіковані найбільш гострі проблеми розвитку трудового потенціалу в сільському господарстві та систематизовано заходи, спрямовані на підвищення ефективності його використання.

The aggregate of indexes which characterize a modern market of labors condition in Ukraine is analyses. The most sharp problems of development of labors potential are identified in agriculture and measures are systematized directed on the increase of efficiency of his use.

Постановка проблеми. Сучасний суспільний розвиток характеризується кризовими явищами в економіці, різними соціальними суперечностями, що потребує високої уваги щодо ефективного використання трудового потенціалу, особливо у сільському господарстві. На сучасному етапі сільський ринок праці перебуває в дуже скрутному становищі, виразниками якого є: неспроможність працевлаштування робочої сили, вивільненої з колишніх колгоспів і державних підприємств; наявність значної частки населення непрацездатного віку, яка не в змозі забезпечити реалізацію економічних реформ на селі; порівно низький рівень заробітної плати; вкрай низька питома вага інноваційних галузей АПК; наявність переважно тимчасового або сезонного характеру праці в сільському господарстві тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження рівня ефективного використання трудового потенціалу сільського господарства загалом, і окремих аграрних підприємств є в центрі наукових пошуків значного кола вчених, серед яких: Д. Богиня, Ю. Бондарчук, І. Гнибіденко, І. Графова, В. Дієсперов, В. Лич, Я. Михайлова, В. Рябоконт, В. Чеботарьов, Д. Шеленко та ін.

Відаючи належне науковим працям як названих вчених, так й інших дослідників у даній галузі слід наголосити на тому, що в теорії і практиці організаційно-економічного механізму функціонування трудового потенціалу залишилась низка невирішених проблем, зокрема обґрунтування напрямів підвищення ефективності його використання в сучасних кризових умовах розвитку сільськогосподарської галузі.

Постановка завдання. Подальший розвиток як сільських територій, так і підприємств сільського господарства значною мірою залежать від структури населення його чисельності, вікового складу та економічної активності. Слід зауважити, що й динаміка загальної чисельності населення України не завжди відзначалась стабільністю, тобто мали місце періоди як зростання, так зменшення.

У сільській ж місцевості, і в цьому плані ми погоджуємось з І. Малою, чисельність населення України протягом усього минулого і нинішнього століття постійно зменшується [2]. Звичайно, що вже цей фактор дає підстави говорити про відсутність стабільного функціонування трудового потенціалу сільського господарства, і, водночас, наголошує на необхідності пошуку дієвих заходів зростання його ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом 2003 – 2008 року ринок праці характеризується позитивними тенденціями, такими як: зростання рівня зайнятості населення працездатного віку і зростання рівня економічної активності; підвищення питомої ваги найманих робітників у структурі зайнятих найманих працівників; зменшення частки працюючих у секторі самостійної зайнятості, а також зниження показника кількості населення зайнятого у неформальному секторі економіки 2008 р. порівняно з 2007 р.; зниження кількості безробітного населення тощо (табл. 1).

У той же час, як свідчать дані Держкомстату України, економічна активність населення в 2009 році становила: у віці 15-70 років 67,1 тис. осіб, працездатного віку 73,1 тис. осіб; зайняте населення у віці 15-70 років 6506,7 тис. осіб, працездатного віку 5608,6 тис. осіб; рівень зайнятості населення у віці 15-70 років 62,2 тис. осіб, працездатного віку 67,1 тис. осіб [1].

Таблиця 1

**Динаміка основних показників ринку праці України
за 2003-2008 рр.**

Показник	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.
Рівень економічної активності населення працездатного віку, %	71,4	71,1	70,9	71,2	71,7	72,3
Рівень зайнятості населення працездатного віку, %	64,5	64,6	65,4	65,9	66,7	67,3
Частка населення віком 15-70 років, зайнятого у неформальному секторі економіки, %	17,2	19,4	21,5	22,3	22,3	21,8
Рівень безробіття населення працездатного віку, %	9,7	9,2	7,8	7,4	6,9	6,9
Рівень зареєстрованого безробіття населення працездатного віку, %	5,0	4,7	4,4	3,8	3,3	2,9
Рівень працевлаштування, у % до тих, які перебували на обліку	30,9	33,9	36,4	39,7	45,4	43,3
Навантаження незайнятого населення на 1 вільне робоче місце, осіб	7	6	5	5	4	10
Середньомісячний розмір допомоги у зв'язку з безробіттям, у % до законодавчо встановленого рівня зарплати	57,7	61,8	58,1	62,9	73,8	94,4
Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн	462	589	806	1041	1351	1806
Середньомісячна реальна заробітна плата, у % до попереднього року	115,2	123,8	120,3	118,3	112,5	106,3

Водночас із позитивними змінами на ринку праці України, відображеними в табл. 1, слід зупинитись на негативних явищах, які мали негативний вплив на ефективність використання трудового потенціалу, а саме: зростання в 2008 році порівняно з 2007 роком кількості незайнятих громадян, які перебували на обліку в державній службі зайнятості протягом року. Крім того, за останні два роки майже в два з половиною рази зріс показник навантаження незайнятого населення на одну вакансію; скоротилась потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць, тощо. Одночасно слід наголосити на тому, що розвиток фінансової кризи в 2009-2010 р. обумовив подальші негативні зміни значень наведених в табл. 1 показників, характеризуючи вітчизняний ринок праці.

На сьогодні, загальновідомим є факт перевищення в більшості сільських населених пунктів чисельності осіб пенсійного віку над чисельністю молоді разом з дітьми.

Отже, й поповнення населення за рахунок підростаючого молодого покоління не має під собою ніякого демографічного підґрунтя. Разом з тим, аграрний сектор виробництва характеризується знеціненням робочої сили, що призвело до того, що ні номінальний, ні реальний рівні заробітної плати в сільськогосподарському виробництві неспроможні забезпечити умови для нормальної життєдіяльності працівників і повноцінного відтворення робочої сили. Тож однією з найскладніших проблем в аграрному секторі економіки є створення системи мотивації праці. Саме таке становище, як зазначає В. Головань, негативно впливає на зайнятість населення в сільськогосподарському виробництві [3].

Важливим фактором, який впливає на стан демографічної ситуації у селі, є міграція населення. На першому місці серед областей України найвищий показник міграційної активності має Тернопільська область. Лише за період 2000-2009 рр., за даними Держкомстату України з нашої держави офіційно виїхало 6,27 млн. осіб. Не слід забувати, що трудові мігранти, які залишають нашу державу, дуже часто вибувають на заробітки «неофіційно», не реєструючись у відповідних органах [1].

Належна заробітна плата, яка не принижує гідності людини, повинна активно заохочувати працівників у підвищенні ефективності виробництва, стимулювати зростання продуктивності праці та поліпшення якості продукції водночас із забезпеченням розширеного відтворення робочої сили, підвищувати соціальний рівень життя людей.

Наша держава повинна спонукати селян, які залишилися без роботи, до розвитку фермерського бізнесу (надавати пільгові кредити, субсидії, дотації тощо) для того, щоб зменшити кількість зайнятих у цій сфері, ефективно використовуючи національні трудові ресурси, адже ця галузь вважається найбільш трудоємною, а також до впровадження нових потужних засобів виробництва у сільське господарство для прискорення обороту капіталу, підвищення продуктивності праці, зниження часу на виробництво продукції і заощадження людино-годин на одиницю виробу.

Важливим заходом для підвищення рівня ефективності використання трудового потенціалу сільського господарства має стати профорієнтаційна робота серед молоді й серед сільських безробітних щодо підвищення престижності фермерського бізнесу. Причому потрібно націлювати охочих зайнятися фермерською справою на великі обсяги виробництва, щоб вижити в жорстких умовах конкуренції. Довести молоді, що дохід у розрахунку на одного фермера буде невеликим, якщо занадто багато фермерів будуть ділити сільськогосподарський прибуток в національному доході. Також потрібно проводити семінари в сільській місцевості з питань сільського безробіття за участю голів сільських рад, керівників сільгосп підприємств, представників служб зайнятості, громадських організацій і соціальних партнерів.

Висновки. Підсумовуючи здійснені дослідження, зауважимо, що в умовах реформування економіки першочерговими мають стати наступні заходи підвищення ефективності використання трудового потенціалу в сільській місцевості:

- створення сприятливих умов для розвитку приватної ініціативи та підприємництва у сільській місцевості;
- стимулювання розвитку особистих селянських господарств, трансформації із дрібнотоварного виробництва у великотоварні господарства;
- створення належних умов для заохочення молоді до роботи і проживання в сільських населених пунктах;
- посилення соціальної підтримки сільських сімей, зокрема молодих, багатодітних, тих, які опинились у складних життєвих ситуаціях,
- поліпшення інфраструктури сільських населених пунктів тощо.

Література.

1. Замора О.І. Основні тенденції формування і використання трудових ресурсів в аграрних підприємствах / О.І. Замора // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - №4. - С. 85-90.
4. Мала, С. І. Стан матеріального стимулювання праці в інноваційних формах АПК / С. І. Мала // Проблеми науки. - 2008. - № 2. - С. 13-20.
3. Головань В. Соціально-економічні фактори формування та ефективного використання трудових ресурсів на підприємствах сільського господарства / В. Головань // Україна: аспекти праці. - 2006. - №8. - С. 9-14.
4. Дієсперов В.С. Актуальні проблеми оплати сільськогосподарської праці / В.С. Дієсперов // Облік і фінанси АПК. - 2005. - №7. - С. 52-54.